

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

**Treball de Fi de Grau
Resum executiu**

Refugiats i refugiades ambientals: una revisió sistemàtica

Autora: Irene Martínez Sanesteban

Tutora: Joana Díaz Pont

Data: 30/09/2020

Grau en: Ciència Política i Gestió Pública

El canvi climàtic produirà en les pròximes dècades un augment en la gravetat i la freqüència de les inundacions, la sequera i altres fenòmens meteorològics extrems. Aquests esdeveniments tindran un efecte en tot el planeta, però especialment en el sud global. S'estima que l'any 2050 hauran migrat entre 200 i 1.000 milions de persones en tot el món a conseqüència dels efectes del canvi climàtic.

Governos, responsables polítics, filòsofs, activistes i acadèmics estan pensant com actuar davant d'aquesta propera onada i debaten sobre reptes socials i polítics, com: 1) la millor manera d'assignar la responsabilitat de mitigació; 2) la necessitat de crear una estructura internacional específica per superar la manca de cooperació política i la deficiència institucional dels darrers anys; 3) la validesa del terme "refugiats" o "refugiada" en el cas de les persones que abandonen la seva llar per una perturbació ambiental i si ha de tenir el mateix estatus que les persones que es refugien per qüestions polítiques o de guerra; entre altres qüestions.

Tot i que les dades amb relació al nombre de refugiats/des ambientals encara no són precises ni definitives, les investigacions de les últimes dècades sobre el canvi climàtic indiquen que els desplaçaments forçats podrien ser una de les conseqüències més crítiques i complexes dins la problemàtica de l'emergència climàtica.

Ens centrem, doncs, a analitzar aquesta nova realitat migratòria: els "refugiats/des ambientals". Una realitat poc explorada per les ciències socials i pels mitjans de comunicació i que té una necessitat urgent d'adquirir nous criteris de disseny de polítiques públiques.

La metodologia d'aquest treball s'ha dut a terme a partir d'una revisió sistemàtica de la literatura dels últims cinc anys sobre els refugiats ambientals, amb la intenció d'identificar i sintetitzar els estudis més rellevants de les ciències socials. S'ha triat aquesta metodologia, ja que ens ha permès elaborar un estat de la qüestió rigorós per impulsar el coneixement sobre aquest tema i ajudar, en un futur, a fer anàlisis més concrets i amb més profunditat. També ens ha permès reflexionar sobre noves conceptualitzacions i donar-li continuïtat a la recerca prèvia. El treball ha posat de manifest certes desigualtats, com la procedència de la producció literària o la marginalitat de la perspectiva de gènere. Ha compilat alguns dels debats més importants i els ha categoritzat en: un debat jurídic, un debat sociològic, un debat de gènere i un debat polític.

No es garanteix que el mètode utilitzat porti unes dades lliures de biaixos ni imparcialitat. És un treball que es presenta com l'inici d'una investigació futura més completa.

En el treball es profunditza sobre la validesa jurídica del concepte de “refugiat/da ambiental”, en contraposició a d’altres com “migrant ambiental” o “desplaçat/da forçat/da per qüestions climàtiques” i s’explica com pot afectar aquesta diferenciació a la vida d’aquestes persones. Les argumentacions de la defensa del terme “refugiat”, consideren que és una manera de protegir els Drets Humans de les persones afectades i ressalten la similitud de les condicions materials que viuen les persones que es refugien per qüestions polítiques o de guerra. Altres argumentacions, consideren que el concepte té una càrrega política i que davant la impossibilitat o complexitat de predir les dimensions de les migracions, s’han de considerar altres termes com “migracions” o “migracions forçades”. També defensa la diferència amb les persones que es refugien per qüestions polítiques, ja que aquestes sí que tenen una amenaça tangible i física, com pot ser un estat que vulnera els seus Drets Humans.

També s’investiga sobre les principals raons per les quals es migra i el perfil de les persones que ho fan. Es coincideix en el fet que les migracions majoritàriament són internes i entre zones rurals. I les principals raons són: danys agrícoles, salinitat de la terra, inundacions, augment del nivell del mar, etc. El debat comença quan s’explica la interacció d’aquestes raons ambientals amb les raons personals o socials; i si la degradació ambiental amplifica les vulnerabilitats socioeconòmiques preexistents, o simplement és un factor contributiu. En el treball també es parla sobre la situació de les dones en els processos migratoris en relació amb els homes. Es troba que les dones que migren són més propenses a viure vulneracions dels Drets Humans.

Per últim, també es debaten les principals solucions polítiques davant d’aquesta problemàtica. S’observa que hi ha una perspectiva que considera que les persones refugiades per qüestions climàtiques són una amenaça per la seguretat, i busquen centrar la responsabilitat en la capacitat d’adaptació individual i desenvolupar polítiques locals en els llocs més afectats pels desastres ambientals. Per altra banda, hi ha la perspectiva que considera que les persones que busquen refugi no provoquen ni agreugen els conflictes socials; i proposa dur a terme processos de reparació i justícia climàtica, fent una distribució dels costos segons la responsabilitat dels països més contaminants i prevenir els desastres dotant d’ajudes a l’entorn rural.